

RADOŠĀS INDUSTRIJAS IZGLĪTĪBAS PILNVEIDES PROJEKTS

Vienotas Latvijas dizaina izglītības vadlīniju un dizaina izglītības un studiju programmu izstrāde

KOPSAVILKUMS

Ekonomikas attīstība Latvijā ir nesaraujami saistīta ar pasaules globālajiem procesiem. Eiropa radošās industrijas attīstībā ir uzskatāma par līderi pasaules mērogā, un arī Latvijas valstiskās attīstības stratēģiskajos mērķos jaunrade tiek pozicionēta kā viens no svarīgākajiem ekonomikas izaugsmes resursiem. Dizains ar daudzveidīgajām disciplīnām un augstu radošo potenciālu ir viena no uzskatāmākajām radošās industrijas nozarēm. Latvijas industriālais dizains, grafiskais dizains, tāpat vides vai modes dizains var lepoties ar ievērtības cienīgu vēsturi un tradīcijām. Pēdējos gados dizainam atkal tiek pievērsta pastiprināta uzmanība tieši ekonomiskās attīstības kontekstā. Vērojams interese pieaugums arī par Latvijā līdz šim mazāk akcentētām dizaina jomām un attīstības tendencēm – pakalpojuma, stratēģisko dizainu, ilgtspējīgu un ekoloģisku dizainu, arī dizaina pētniecību. Aizvien biežāk gan dažādu nozares profesionāļu diskusijās, gan arī plašsaziņas līdzekļos aktualizējas nepieciešamība pēc dizaineru, uzņēmēju, ražotāju un dizaina izglītības pārstāvju ciešākas sadarbības. To, ka izglītībai ir būtiska nozīme dizaina attīstībā, atklāj kopsakarība **dizains – dizainers – dizaina izglītība**:

- **dizains**, kas ir Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2007.-2013.gadam iekļauta jaunrades nozare, balstās indivīda radošajā darbībā, prasmēs un talantā, un tam, izveidojot un izmantojot intelektuālo īpašumu, ir potenciāls celt labklājību un radīt darba vietas;
- **dizainers** ir profesija, kas balstās uz spēju konceptualizēt, atpazīt iespējas jauniem risinājumiem un šādus konceptuālus risinājumus piedāvāt. Tādējādi dizainerim jāspēj ne tikai strādāt ar kādu fizisku materiālu, bet arī jāspēj atpazīt jauninājumu iespējas un būt par vadītāju komandai, kas šos jauninājumus padarītu pieejamus neatkarīgi no tā, vai tas ir kāds produkts, pakalpojums, veids, kā komunicēt informāciju, notikums vai vide;
- **dizaina izglītībai** ir jāb gatavo daudzveidīgām spējām un prasmēm apveltīti profesionāļi. Ir nepieciešams starpdisciplinārs dizaina izglītības pamats un uz izglītojamo orientēta pieeja visos izglītības

līmeņos, kas ļauj ne tikai apgūt teorētiskās zināšanas, bet arī eksperimentēt un darboties reālās dzīves un pieprasījuma kontekstā.

Dizaina informācijas centrs sadarbībā ar Latvijas Republikas Kultūras ministriju un **Kultūras un radošās industrijas izglītības centru** 2008. gadā izstrādājis **radošās industrijas izglītības pilnveides projektu**. Likumsakarīgi izvirzījās vajadzība izstrādāt vienotas dizaina izglītības vadlīnijas un jaunas dizaina izglītības un studiju programmas, kuru mērķi un saturs sekmētu radošās industrijas attīstību Latvijā.

Dizaina izglītības vadlīniju mērķi:

– veicināt dizaina attīstību Latvijā un dizainera profesijas prestižu sabiedrībā, paaugstināt dizaineru zināšanas un profesionālo kompetenci, ievērot izglītības pēctecību, ieviest laikmetīgas, inovatīvas dizaina izglītības mācību metodes, attīstīt dizaina pētniecību, kā arī materiālo un nemateriālo resursu racionālu izmantošanu. Dizaina izglītības vadlīnijas ietver vienotas dizaina izglītības sistēmu, definē dizaina izglītības un studiju programmu mērķus un uzdevumus, nosaka prasības iepriekšējai izglītībai un studiju rezultātus, parāda iespējas izglītības iestāžu un uzņēmēju sadarbībai, piedāvā izglītības un studiju mācību metodes un attīstības virzienus, paredz dizaina pētniecības iekļaušanu studiju procesā, veicinot tās attīstību, materiāli tehniskās bāzes pilnveidošanas priekšlikumus, kā arī finanšu aprēķinus programmu realizēšanai.

Izstrādāts pamats, uzbūves princips **septiņu dizaina izglītības un studiju līmeņu programmām - profesionālās vidējās, koledžas, bakalaura, maģistra un doktora studiju līmenī, profesionālās tālākizglītības programma „Dizaina pedagogs” un profesionālās meistarības pilnveides programma.**

Īstenojot izstrādātās dizaina izglītības programmas, iespējams nodrošināt attiecīgā līmeņa izglītības programmas apguvi, sagatavot dažāda līmeņa darba tirgū pieprasītus augstas kvalifikācijas speciālistus radošai darbībai dizainā un ar to saistītās jomās, piemēram, izglītībā, uzņēmējdarbībā, pētniecībā u.c., kā arī pedagogu (akadēmiskā personāla) kvalitatīvu darbu, paredzot regulāru un sistemātisku iespēju gan pedagogu, gan dizaineru tālākizglītībai un profesionālajai pilnveidei. Uz izveidoto programmu bāzes tālāk iespējams veidot dizaina specialitāšu programmas, kas ietver konkrētu mācību priekšmetu un prakses programmu izstrādi. Turpmākais darbs jau ir katras izglītības iestādes kompetencē.

Programmu saturs veidots saskaņā ar valsts izglītības standartiem, pamatojoties uz normatīvo aktu prasībām un katras dizaina izglītības programmas

mērķi un uzdevumiem. Programmas atbilst gan Latvijas, gan Eiropas izglītību reglamentējošiem dokumentiem.

Dizaina izglītības programmu izstrādei tika izveidotas septiņas darba grupas. Tajās piedalījās Latvijas vadošie speciālisti – piecu dizaina skolu un sešu augstskolu mācībspēki, ražotāji un dizaineri. Kā eksperti tika uzaicināti visu ieinteresēto pušu – izglītības iestāžu, uzņēmēju un dizaineru pārstāvji. Darba procesā vairākkārt tika uzklausīts gan Latvijā, gan ārvalstīs studējošo viedoklis. Visas programmas veidotas, konsultējoties ar Izglītības un zinātnes ministriju, Ekonomikas ministriju, uzklausot Latvijas Darba devēju konfederācijas viedokli. Projekta izstrādes periodā Dizaina informācijas centram bija veiksmīga un radoša sadarbība ar Kultūras un radošās industrijas izglītības centru.

Lai izglītības programmas iekļautos kopējā pasaules dizaina izglītības kontekstā, tika pieaicināti ārvalstu eksperti, kas pārstāvēja dizaina izglītību, dizainerus, dizaina menedžmentu, zīmolu veidošanas un mārketinga jautājumu speciālistus starpdisciplināru studiju veidošanā. Viņu iesaistīšanās programmu veidošanas procesā, ne tikai tā izvērtēšanā, vērtējama ļoti pozitīvi. Ārvalstu speciālisti vairākas reizes ieradās Latvijā, tikās ar darba grupām un piedalījās semināros.

Analizējot paveikto starpstadijā, gan ekspertiem, gan darba grupu locekļiem radās jautājumi, kas nav tiešā izglītības jomas kompetencē, taču to būtiski ietekmē – dizaina situācija valstī, nacionālā dizaina attīstības programma, valsts pasūtījums, dizaina identitāte u. c. Būtiska valsts dizaina attīstību ietekmējoši jautājumi: dizaineru un uzņēmēju sadarbība, kāpēc tā veidojas vai neveidojas, vai iemesls ir nepilnīga izglītība vai uzņēmēju neizpratne par dizainera darba nozīmi jauna produkta radīšanā u.c..

Lai meklētu atbildes uz aktuālajiem jautājumiem, tika veikta Latvijas dizaina situācijas izpēte. Tas darīts, skaidrojot radošās industrijas terminu, jo Latvijas ekonomikā un kultūrā tas ir nosacīti jauns. Dizains apskatīts kā radošās industrijas sastāvdaļa. Iekļauti dizaina definīcijas varianti. Koncentrētā veidā apkopoti valsts dokumenti, kuros dizains akcentēts kā prioritāte. Apskatīti jautājumi par dizaina identitāti un valsts politiku dizainā, dizaina iekļaušanu valsts kultūras kanonā. Apskatītas arī ar dizainu saistītās institūcijas un to aktivitātes Latvijā, ir uzsākta to kartēšana.

Līdzīgs jautājumu bloks veidojās arī izglītības kontekstā – kāda ir pašreizējā izglītības sistēma? Kas tajā ir pozitīvs un kas negatīvs? Kāda apjoma pārmaiņām katrā izglītības līmenī esam gatavi, un, vai būtiskas pārmaiņas vispār ir

nepieciešamas? Rezultātā ir izpētīta dizaina izglītības situācija Latvijā. Uzskaitītas visu skolu un augstskolu mācību un studiju programmas, kurās sagatavo dizainerus un ar dizainu saistītās profesijas, sniegts šo programmu raksturojums. Salīdzinājumam piedāvāti labāko Eiropas augstskolu dizaina studiju konceptuālie uzstādījumi. Veikts Latvijas dizaina izglītības stipro un vājo pušu novērtējums.

Apkopojot datus, notika publiska diskusija „Vai būt dizainam Latvijā?” (04.07.2008) par būtiskākajiem jautājumiem – uzņēmēju un skolu sadarbību, dizainera vietu Latvijas ražošanā, par virzieniem, kādā attīstīties Latvijas dizainam un dizaina izglītībai.

Ekspertu atzinumi un diskusijas rezultātu apkopojums tika ņemts vērā gan vienotas dizaina izglītības vadlīniju izstrādē, gan programmu veidošanā.

Kā paveiktā apkopojums un Latvijas dizaina izglītības perspektīvas salīdzinājums ar kaimiņvalstīm kopējā Baltijas valstu dizaina attīstības kontekstā, tika organizēta starptautiska konference “Radošajai industrijai – radošu izglītību” (10.10.2008), kur Latvijas, Lietuvas, Igaunijas un Somijas dizaina augstskolu rektori un profesori izklāstīja savas augstskolas attīstības redzējumu, kā arī Pērs Mollerups – Dr.Tech., profesors, “Mollerup Designlab A/S” konsultantu grupas vadītājs, sniedza analīzi par Latvijas dizaina attīstības iespējām. Šajā konferencē tika sniegts pārskats par izstrādātajām Latvijas dizaina izglītības vadlīnijām un inovācijām katrā programmā.

Minētie dizaina profesionāļiem un sabiedrībai atvērtie notikumi – semināri, konference “Radošajai industrijai - radošu izglītību”, kā arī publikācijas presē un internetā, diskusija „Vai būt dizainam Latvijā?” (pieejama DVD formātā) – vienlaikus ir radošās industrijas izglītības pilnveides projekta informējošie un publicitāti veidojošie pasākumi, kas līdztekus paplašina sabiedrības zināšanas par dizainu.

Kopējā radošās industrijas pilnveides projektā iekļaujas arī konkrētu mācību programmu izstrāde profesionālās ievirzes izglītības līmenī: “Zīmēšana”, “Veidošana” un “Datorgrafika” – mākslas skolām un “Solfedžo”, “Mūzikas literatūra” un “Džeza mūzika – mūzikas skolām.

Būtiska nozīme ir sadarbībā ar Latvijas Nacionālo kino centru izstrādātajam audiovizuālo nozaru klastera projektam, kas varētu būt pilotprojekts analogu puduru projektu veidošanai citās radošās industrijas nozarēs.

Rezumējums:

- Veikts Latvijas dizaina situācijas raksturojums.
- Veikts dizaina izglītības situācijas raksturojums.

- Izstrādāts pamats – dizaina izglītības vadlīnijas un uzbūves princips septiņu dizaina izglītības un studiju līmeņu programmām - profesionālās vidējās, koledžas, bakalaura, maģistra un doktora studiju līmenī, profesionālās tālākizglītības programma „Dizaina pedagogs” un profesionālās meistarības pilnveides programma.

- Notikusi veiksmīga sadarbība un informācijas apmaiņa gan nozares profesionāļu vidū, ir informēta plašāka sabiedrība un aktualizēts dizaina jautājumu loks.

- Projekta izstrāde ir nozīmīgs pamats turpmākās dizaina dzīves attīstībai Latvijā, kuras veiksmes atslēga ir visu iesaistīto pušu sekmīga sadarbība un vienotu mērķu sasniegšana.